

Liderlik Hangi Sıfatları, Nasıl Alıyor? Liderlik Konulu Makalelerin İncelenmesi

Examining Leadership Articles: Which Characteristics and How Leadership Comprises?

Metin ÖZKAN¹
Gaziantep Üniversitesi

Özet

Bu araştırmada, Türkiye'deki bilimsel dergilerde yayınlanan liderlik konulu makalelerin; çalışma alanlarının, kullanılan yöntem ve örneklem büyüklüğü gibi metodolojik özelliklerinin, çalışmaların yapıldığı eğitim kademelerinin, çalışmaya konu olan öznelerin ve bu çalışmalarda liderliğin hangi sıfatları aldığı belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini 2002 yılından itibaren Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM)'nde dizinlenen ve Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanında yer alan liderlik konulu 410 makale oluşturmaktadır. Durum çalışması deseni tasarlanan araştırmanın örnekleme, ölçüt örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Çalışmanın örnekleminin belirlenmesinde; liderlik kavramının, kendini niteleyen başka bir kavramla birlikte çalışma başlığında yer alması ölçüt olarak kabul edilmiştir. Belirtilen ölçütü sağlayan 117 makale araştırmanın örnekleminde yer almıştır. Araştırmanın sonucunda; diğer alanlarla kıyaslandığında liderliğin en fazla eğitim alanında incelendiği tespit edilmiştir. Liderlik araştırmalarının çoğunluğunda (% 76.1) nicel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Nicel araştırmalar içinde ise en çok ilişkisel tarama modeli tercih edilmiştir. İlişkisel tarama modelini kullanan araştırmalar, nicel liderlik araştırmalarının % 51'ini; liderlik araştırmalarının tamamının % 38'ini oluşturmuştur. Liderlik etik, dönüşümcü, paternalist, vizyoner gibi 53 sıfatla nitelendirilmiştir. Dönüşümcü liderliği farklı şekillerde adlandıran tüm araştırmalar değerlendirildiğinde, araştırmaların dörtte birinin dönüşümcü liderlik ile ilgili olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Liderlik, eğitim liderliği, liderlik türleri, dönüşümcü liderlik, liderlik konulu araştırmalar

Abstract

The aim of this study is to examine leadership researches published in scientific journals in Turkey with regard to; field of study, methodological properties such as method and sample size, chosen educational grade and subject and adjectives mentioned together with the concept of leadership. Population of the study consisted of 410 research articles indexed in Social and Human Sciences data base of Turkish Academic Network and Information Center (ULAKBİM) since the year of 2002. Criterion sampling method was used to determine sample of the study. Criterion that the concept of leadership appears in title of research together with a concept characterizing itself was accepted to determine sample of the study. The sample of the study consisted of 117

¹ Yrd. Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü e-mail: metinozkan@gantep.edu.tr

research articles actualizing accepted criterion. As a result of the study, it was determined that leadership was examined in the field of education more in comparison to other fields. Quantitative research methods were preferred in majority of leadership researches (76.1 %) and researches using relational screening model represented 51 % of quantitative leadership researches and 38 % of all leadership researches. When evaluating all researches terming transformational leadership in different ways, it was concluded that 27 researches (one quarter of all researches) were about transformational leadership.

Key Words: Leadership, educational leadership, leadership styles, transformational leadership, leadership-themed researches

Giriş

Liderlik, insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır. Sosyal bir oluşumun olduğu her yerde, temel bir insani durum olan liderlik de vardır (Akan, Yıldırım ve Yalçın, 2014; Hackman ve Johnson, 2013: 2). Dolayısıyla liderliğin varlığı, toplumu oluşturan tüm alt kurumlarda (hükümet, iş piyasası, işgücü, meslekler, azınlık toplulukları, üniversiteler, sosyal oluşumlar vb.) bir olgu olarak kabul edilmektedir. Bu toplumsal alt sistemlerden başlayarak liderlik, okul müdürlüğü ve mağaza danışmanlığı gibi çeşitli meslek dallarına kadar tüm sosyal alanlara yayılmıştır (Gardner, 1990: 18).

Liderlik, diğer taraftan, içeriği ve anlamı sürekli değişime uğramış bir kavramdır. Liderliğin içerik ve anlamının değişime uğramasının nedenleri arasında genel olarak toplumsal değişimler yer almaktadır. Toplumsal değişimler, bireylerin psiko-sosyal, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik alanlardaki değişimleri nedeniyle gerçekleşmektedir ve bireylerin yaşamlarında köklü değişikliklere neden olmaktadır. Toplumsal değişimlerin gerçekleşmesinin arkasındaki ana neden ise, ihtiyaçlardır. Bu durum, toplumsal yaşam içerisinde her geçen gün farklı ihtiyaçları ortaya çıkan bireyleri ortak bir amaç etrafında toplayacak olan liderin özelliklerinin de değişmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Toplumsal hayatın giderek karmaşıklaşması, farklı amaçlara sahip bireyleri ortak bir amaç etrafında birleştiren liderin özelliklerinin sürekli değişmesinin ve gelişmesinin gerekliliğine işaret etmektedir.

İnsanlar, doğa ile mücadelelerinde ve sosyal hayatta karşılaştıkları problemlere sistematik olarak çözümler üretmeye çalışmaktadırlar. Bilimsel bilginin üretilmesinde ilk basamak olan merak duygusu karşılaşılan bir problem durumuna çözüm üretmede önemli bir motivasyon kaynağı olarak görülmektedir. İnsanoğlunun bilimsel bilgi üretimindeki bu duygusu, lider özelliklerini keşfetmek için de kullanılmaktadır. Bu nedenle liderlik çalışmalarında sürekli yeni kavramlar üretilmektedir. Diğer bir anlatımla liderlik ile ilgili kavramların üretilmesinde değişen toplumsal yaşamın ve liderlik özelliklerinin etkisi kadar; keşfetme, açıklama, anlama çalışmalarının da etkisi olduğu ifade edilebilir.

Üzerinde her dönem farklı yorum, açıklama ve tartışmaların yapıldığı liderlik kavramı, tarihsel gelişim süreci içinde farklı şekillerde tanımlanmış ve yapılan her tanım, 'iyi' lider özelliklerinin ne olacağı ile ilgili farklı algılar oluşturmuştur (Bennett, Crawford ve Cartwright, 2003: 9). Liderlik ilk zamanlarda Tanrı tarafından doğuştan verilen bir lütuf olarak görülmüştür.

Dolayısıyla liderlik kavramının tartışıldığı ilk dönemlerde liderin özellikleri üzerine odaklanılmamıştır. Sonraları liderin davranışları üzerine odaklanılmış ve liderliğin geliştirilebilir bir yapıda olduğu kabul edilmiştir. Bu değişim süreci boyunca liderlik farklı tanımlarla ifade edilmiştir. Liderliğin açıklanmasında modern kuramların kullanılmaya başlanmasıyla birlikte liderlik, duruma göre farklılık gösteren bir olgu olarak tanımlanmıştır. Bu tanım, liderin duruma göre farklı özellikler göstermesi gerektiğini vurgulamıştır. Sonuç olarak liderliğe ilişkin paradigmatik değişimler ve modern yaklaşımın durumsallık ilkesi doğrultusunda lider farklı özellikler ile tanımlanmış ve lidere farklı sıfatlar yakıştırılmıştır.

Günümüz organizasyonlarının sosyal ve yönetsel açılardan karmaşık yapılara sahip olması, farklı liderlik tarzlarına olan ihtiyacı giderek artırmaktadır. Liderler veya yöneticiler, sürekli olarak farklı problemlerle karşılaşmakta ve bunları çözebilmek için her seferinde farklı yöntemler uygulama durumunda kalmaktadırlar (Demir, 2012). Dolayısıyla, liderin günümüz organizasyonlarının problemlerine çözüm bulabilmesi için yeni roller üstlenmesi gerekmektedir. Liderin rollerinde gerçekleşen değişimler ise, liderlik ile ilgili yeni çalışmalara ihtiyaç doğurmaktadır. Bu ihtiyacı karşılamak için birçok çalışma yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Ağırlıklı olarak yönetim bilimi alanında olmak üzere farklı disiplinler tarafından yapılan çalışmalarla liderlik kavramı anlaşılmaya çalışılmaktadır.

Rost (1991), liderlik ile ilgili olarak yaklaşık bir asırlık sürede (1900-1990) 200'den fazla tanımın yapıldığını belirlemiştir (aktaran: Northouse, 2013). Hackman ve Johnson (2013: 2) tarihçilerin, felsefecilerin ve sosyal bilimcilerin yüzyıllardır liderliği anlama ve açıklama çabası içinde olduklarını ifade etmektedir. Konfüçyüs'tan Plato'ya, Plato'dan Machievelli'ye kadar dünyanın en çok bilinen düşünürleri, insanların bir başkasının öncülüğünde hareket etmesi durumunu kuram haline getirmeye çalışmışlardır. Bu durumun bir sonucunu vurgulamak amacıyla Stogdill (1974), liderliği tanımlayan kişi sayısı kadar farklı liderlik tanımı olduğunu ifade etmiştir.

Liderlik üzerine yapılmış akademik çalışmalar, liderlik sürecinin karmaşıklığını açıklayabilmek için farklı kuramsal yaklaşımları kullanmaktadır. Liderlik, farklı bakış açılarından yaklaşıldığında farklı biçimlerde analiz edilebilen ve tanımlanabilen bir kavramdır (Turan ve Bektaş, 2014: 296). Dolayısıyla kavramın genişliği ve geçerliliği, hangi yönden bakılırsa farklı bir yönünün görünmesini sağlamaktadır (Akan, Yıldırım ve Yalçın, 2014). Dolayısıyla, liderlik konulu araştırmalar incelendiğinde, liderliğe farklı akademik disiplinler temel alınarak yaklaşıldığı anlaşılmaktadır. Bu durumun sayısız örneği bulunmaktadır: Bailey (1988) antropoloji, Bass (1985) sosyal psikoloji, Hersey ve Blanchard (1988) insan ilişkileri/araştırmaları, Selznick (1957) sosyoloji, Sergiovanni (1990) eğitim, Tucker (1981) siyasal bilimler, Whitehead ve Whitehead (1986) teoloji ve Zaleznik (1989) işletme alanında liderliği çalışmıştır. Bu disiplin alanlarında çalışan araştırmacılar, liderliğin önüne farklı sıfatlar koyarak farklı liderlik yaklaşımları sunmuşlardır. Her disiplin, liderliği farklı bir açıdan tanımlamakta veya liderliğe farklı bir anlam yüklemektedir (Turan ve Bektaş, 2014: 296). Farklı alanlarda çalışan araştırmacılar, kendi disiplinleri çerçevesinde uyguladıkları liderliğin diğer disiplinlerde uygulanan liderlikten farklı olduğunu varsayımını kabul

etmektedirler (Rost, 1991: 1). 21. yüzyıla girilirken de, liderlik kavramının özünü yakalamak için birçok farklı başlık altında çalışmaların devam ettiği bilinmektedir (Horner, 2003).

Bahsedildiği üzere çok sayıda teori ve liderlik paradigması, liderlik kavramını açıklama iddiasında bulunmaktadır. Bu yaklaşımları ortak bir tanım etrafında birleştirmek oldukça zordur. Ancak tek başına her birinin, diğerlerinden bağımsız olarak liderliğin gerçek kimliğini yakalamış olduğu iddia edilebilir (Dansereau, Seitz, Chiu, Shaughnessy ve Yammarino, 2013). Bazı araştırmacılar liderliği bir özellik ya da davranış olarak kavramsallaştırırken, diğerleri liderliği bilginin işlenmesi veya ilişkisel bir durum olarak açıklamaktadırlar. Dolayısıyla liderlik ....'dır cümlesini tamamlamanın birçok farklı yolu bulunmaktadır (Northouse, 2013). Bu durumun bir sonucu olarak liderlik, dünya üzerinde en çok gözlemlenen; ancak en az anlaşılan olgular arasında ele alınmaktadır (Burns, 2012: 3). Liderlik kavramının tam olarak anlaşılmasında veya üzerinde fikir birliğine varılamamasında demokrasi, aşk ve barış kavramları gibi liderlik kavramının anlamının da insandan insana değişmesinin önemli bir yeri olduğu söylenebilir. Diğer taraftan liderlik kavramının bireylere göre değişen anlamı, liderliğin; kısa bir açıklamayla farklı bağlamlarda farklı kitlelere çok farklı anlamlar sağlayabilme kapasitesine sahip güçlü bir kavram (Sadler, 2003: 6) olmasına da katkı sağlamaktadır.

Liderlik ile ilgili olarak yapılan her çalışmada, kavramın değişik boyut ve yönleri araştırılmakta ve farklı açılara ışık tutulmaya çalışılmaktadır (Karadağ, Başaran ve Korkmaz, 2009). Bu nedenle, liderlik hakkında binlerce sayfa yazılmasına, araştırma yapılmasına rağmen bu sözcük hala tam anlamıyla açıklığa kavuşturulamamıştır (Turan ve Bektaş, 2014: 294-295). Henüz lider ve liderlik için genel geçer bir tanım ve özellikler listesi verilememektedir (Demirel vd., 2013). Her ne kadar bazı paradigmlar ve kuramlar, liderlikle ilgili etraflı bir anlayış sunsa da, liderliğin kesin bir tanımının yapılamaması, akademisyenler ve uygulayıcılar için liderlik çalışmalarının zorluğunu göstermektedir (Northouse, 2013). Dolayısıyla sistematik olarak yoğun bir şekilde çalışılan "liderlik" olgusunun gelişim göstermesi ve yeni yaklaşımların alanyazına kazandırılması oldukça önemlidir (Eraslan, 2004a).

Liderlikle ilgili alan yazın incelendiğinde, aynı anlamları içeren fakat değişik kavramlar kullanılmak suretiyle oluşturulan farklı liderlik türlerinin bulunduğu görülmektedir (Harris, 2004). Bu nedenle liderliğin hangi bağlamlarda nasıl değerlendirildiğini incelemeye dönük çalışmaların yapılması, liderlik kavramına geniş bir perspektiften bakılmasını sağlayabilecektir. Liderlik ile ilgili algıların ve bilinenlerin özetini yapmak, bu konuda daha sonra yapılacak olan araştırmalar için oldukça önemlidir (Horner, 2003: 27). Liderlik ile ilgili çalışmaların analizinde başvurulabilecek en önemli veri kaynağı kuşkusuz bilimsel dergilerdir. Bilimsel dergiler, liderlik konulu güncel çalışmaların takip edilebileceği en önemli paylaşım platformu olarak kabul edilebilir. Özellikle bilimsel dergilerde yer alan makalelerin herkes tarafından ulaşılabilir olması, bilimsel bilginin birikimlilik özelliğine hizmet etmektedir (Arık ve Türkmek, 2009). Bilimsel dergilerde yayınlanan çalışmaların özellikle içerik analizi ile çözümlenmesi, liderlik kavramına ilişkin daha ayrıntılı bir tablo elde edilmesine hizmet edebilecektir. Alana yönelik içerik analizi

çalışmalarının, araştırmacılara alanı tanımada yardımcı olacağı ve alana ilişkin genel bir bakış açısı sağlayacağı da söylenebilir (Kurtoğlu ve Seferoğlu, 2013). Bu noktadan hareketle araştırmada; Türkiye'deki bilimsel dergilerde yayınlanan liderlik konulu makalelerin; çalışma alanlarının, kullanılan yöntem ve örneklem büyüklüğü gibi metodolojik özelliklerinin, çalışmaların yapıldığı eğitim kademelerinin ve çalışmaya konu olan öznelerin ve bu çalışmalarda liderliğin hangi sıfatları aldığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Türkiye'de yayınlanan bilimsel dergilerde yer alan;

- 1- Liderlik ile ilgili çalışmaların alanlarına göre dağılımı nasıldır?
- 2- Liderlik ile ilgili çalışmaların model ve yöntem açısından nasıl bir dağılım göstermektedir?
- 3- Araştırmalarda liderliğin hangi kavramlarla ilişkisi incelenmiştir?
- 4- Liderlik ile ilgili çalışmaların örneklem büyüklükleri nedir?
- 5- Eğitim alanında yapılan liderlik çalışmaları yapıldığı eğitim kademesine ve öznesine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
- 6- Liderlik ile ilgili çalışmalarda liderlik hangi sıfatları almıştır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Nitel araştırma yöntem ve tekniklerinin kullanıldığı araştırma, Türkiye'nin ulusal veri tabanlarından biri olan ULAKBİM (Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi) Sosyal ve Beşeri Bilimler veri tabanında taranan ve çevirim içi erişilebilen dergilerdeki liderlik ile ilgili makalelerin çeşitli özellikler açısından incelenmesi amacı doğrultusunda durum çalışması deseninde yürütülmüştür. Durum çalışmaları yöntemsel bir seçimden daha çok neyin inceleneceğine ilişkin bir seçimi ifade etmektedir (Stake, 2000). Bu çalışmada genel amaç olarak liderlik konusunda yapılmış çalışmaların derinlemesine incelenmesi ve özel olarak liderlik alan yazınında yaşanan anlam karmaşasının ortaya konulması küçük ölçekli bir durum olarak ele alınmıştır. Durum çalışmalarında ilgi duyulan her bir durum hakkında kapsamlı, sistematik ve derinlemesine bilgi toplanması amaçlanır (Patton, 2002/2014).

Evren ve Örneklem

ULAKBİM'de dizinlenen ve Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanında bulunan liderlik konulu makalelerin tamamı araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırma evrenini belirlemek amacıyla "Liderlik" anahtar kelimesi ile arama yapılarak içeriğinde liderlik ifadesi yer alan tüm makaleler listelenmiştir. Tarama işlemi 05-06 Aralık 2014 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda elektronik ortamda 2002 yılından itibaren dizinlenen 410 makale araştırmanın evrenini oluşturmaktadır.

Örneklem seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme önceden belirlenmiş bir takım ölçütleri karşılayan durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu çalışma kapsamında;

liderlik kavramının, kendini niteleyen başka bir kavramla birlikte çalışma başlığında yer alması ölçüt olarak benimsenmiştir. Araştırmada liderliği niteleyen başka bir kavramla ifadesi, liderlik konusunda kavramsal birlikliğin oluşmadığını da ortaya koyması bakımından özellikle seçilmiştir. Sonuç olarak çalışma evreni olan 410 makale içinden belirtilen ölçütü sağlayan 117 makale araştırmanın örnekleminde yer almıştır.

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Bir disiplin alanının gelişimi sahip olduğu alan yazın ile yakından ilişkilidir (Erdem, 2011). Bir alanla ilgili yapılmış bilimsel çalışmaların analiz edilmesi o konunun derinliği ve yaygınlığı hakkında bilgiler verirken, ilgili alanın genel görünümünü de ortaya çıkarmaktadır (Turan, Karadağ, Bektaş ve Yalçın, 2014). Dolayısıyla herhangi bir konu alanı ile ilgili birikmiş bilgiyi ortaya koymak için makale incelemesi yöntemine başvurulmaktadır. Bu çalışma kapsamında liderlik kavramını içeren çalışmaların incelenmesi hedeflendiği için veriler doküman incelemesi ile elde edilmiştir. Durum çalışmalarında veri her bir durum hakkında sahip olunan mülakat türleri, gözlemler ve doküman verisi gibi bilgilerden oluşur. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 187). Araştırmada, ULAKBİM’de taranan ve örneklemede kullanılan ölçüt doğrultusunda seçilen makalelerden doküman incelemesi yöntemiyle elde edilen veriler kullanılmıştır.

Doküman incelemesi ile elde edilen verilerin çözümlenmesinde, içerik analizi kullanılmıştır. Tavşancıl ve Aslan’a (2001) göre içerik analizi; sözel, yazılı ve diğer materyallerin içerdiği mesajı, anlam ve dil bilgisi açısından nesnel ve sistematik olarak sınıflandırma, sayılara dönüştürme ve çıkarımda bulunma yoluyla sosyal gerçeği araştıran bilimsel bir yaklaşımdır. İçerik analizinde temalar araştırma soruları doğrultusunda; “liderlik araştırmalarının alanlara göre dağılımı”, “model ve yöntem”, “liderlik ile ilişkisi araştırılan değişkenler”, “örneklem büyüklüğüne göre liderlik çalışmaları”, “eğitim alanında yapılan liderlik çalışmalarında seçilen eğitim düzeyi ve özne” ve “liderliğin aldığı sıfatlar” olarak belirlenmiştir. Kavramlar ise incelenen makalelerden elde edilen verilere dayalı olarak ilgili temalar altında kodlanmıştır.

Araştırma kapsamında belirlenen temalar doğrultusunda kodlanan kavramların çalışmalarda kullanım sıklığının hesaplanmasında ise, frekans analizi yönteminden yararlanılmıştır. Frekans analizi, en basit şekliyle, birim veya öğelerin sayısal, yüzdesel ve oransal bir tarzda görünme sıklığını ortaya koymaktır. (Bilgin, 2006). Frekans analizinde hesaplanan kullanım sıklıkları temalar altında yer alan kavramlara yer veren çalışmaların sayısını göstermektedir. Araştırmada frekans analizinde Microsoft Office Excel programından yararlanılmıştır.

Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Araştırmanın iç geçerliğini sağlamak için; incelenen liderlik çalışmaları, belirlenen tema ve kavramlar ve ulaşılan sonuçlar Eğitim Liderliği alanında bir uzmanın incelemesine sunulmuştur. Aynı zamanda temaların ve kavramların kendi arasında tutarlı olmasına dikkat edilmiştir. Dış geçerliği sağlamak için; verilerin toplanması ve analizi süreçleri ayrıntılı olarak anlatılmış ve araştırmada incelenen çalışmaların seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. İç ve dış güvenirligi sağlayabilmek için ise; Eğitim Liderliği ve Eğitim Yönetimi alanında bir uzmana; incelenen çalışmalar, yapılan kodlamalar ve ulaşılan sonuçlar verilmiş ve uzman tarafından yapılan yorumlara yönelik teyit incelemesi ve veri analizi sürecine ilişkin tutarlık incelemesi yapılmıştır (Patton, 2002). Ayrıca bir geçerlik ve güvenirlük kanıtı olarak çalışma örnekleme alınan makalelerin tamamı Ek 1'de sunulmuştur.

Bulgular ve Yorum

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgular alt amaçlar doğrultusunda başlıklar halinde sunulmuştur.

Liderlik Araştırmalarının Alanlara Göre Dağılımı

Türkiye'de yayınlanan bilimsel dergilerde yer alan ve araştırmaya dahil edilen liderlik çalışmalarının alanlara göre dağılımına ilişkin bulgular Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Liderlik Araştırmalarının Alanlara Göre Dağılımı

Alan	f	%
Eğitim	61	% 52
İşletme	35	% 30
Sağlık	4	% 3
Politika	2	% 2
İletişim	2	% 2
Savunma Sanayi	2	% 2
Genel	11	% 9
Toplam	117	% 100

Tablo 1 incelendiğinde, liderliğin en çok eğitim alanında (f=61) çalışıldığı görülmektedir. Eğitimi sırası ile işletme, sağlık, politika, iletişim ve savunma sanayi alanlarında yapılan araştırmalar izlemektedir. ULAKBİM Sosyal ve Beşeri Bilimler veri tabanı doğrultusunda belirlenen örneklem kapsamında liderlikle ilgili çalışmaların % 52'sinin konu alanı eğitim olarak saptanmıştır. Turan ve Bektaş (2014: 296) liderliğin, yönetim bilimiyle ilgili alan yazında olduğu kadar eğitim ve okul yönetimiyle ilgili alan yazında da üzerinde çok durulan konulardan biri

olduğunu ifade etmişlerdir. Günümüzün rekabete dayalı ortamında giderek daha fazla verimlilik ve kalite baskısına maruz kalan eğitim kurumlarının amaçlarına ulaşmasında liderlik etkili rol oynamaktadır (Bakan vd., 2015). Özellikle 1990'ların ortalarından bu yana, eğitim sistemleri ve kurumlarıyla ilgili geliştirilen politika ve uygulamalarda liderlik anahtar bir kavram haline gelmiştir (Bennett, Crawford ve Cartwright, 2003). Sürekli değişim içinde olan ve kimi zaman da değişimin kaynağı konumunda olan okulların yönetimi, özellikle yönetici yeterliliklerini gündeme getirmektedir (Aslan ve Karip, 2014). Bu durum ise, eğitim örgütlerinde liderlik konulu çalışmaların yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Bu çalışmalar sadece eğitim bilimci akademisyenler tarafından yapılmamakta, diğer alanlardaki akademisyenler de kendi alanları ile ilgili teorileri eğitim örgütlerinde test etme ihtiyacı duymaktadırlar. Eğitimin toplumun tüm kesimini etkileyen bir sistem olması nedeniyle kamu yöneticileri de eğitimin yönetimine önem vermektedirler. Bu yorumu destekler nitelikte Çelik ve Özkan (2012) mülki idare amirlerinin en çok meşgul oldukları iş ve hizmet alanının % 40.1 ile "eğitim" hizmetleri olduğunu ifade etmişlerdir.

Model ve Yöntem Tercihine Göre Liderlik Araştırmaları

Liderlik çalışmalarında kullanılan model ve yöntemlere ilişkin bulgular Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Model ve Yöntem Tercihine Göre Liderlik Araştırmaları

Model ve Yöntem	f	f
İlişkisel Tarama	45	
Tarama	33	
Ölçek Uyarlama	6	
Ölçek Geliştirme	5	
Nicel Yöntemler		89
Doküman İnceleme	23	
Görüşme	3	
Kitap İnceleme	2	
Nitel Yöntemler		28
Karma Yöntem		3
Toplam		117

Tablo 2 incelendiğinde, liderlik araştırmalarının büyük bir çoğunluğunda (f=89) nicel araştırma yönteminin tercih edildiği anlaşılmaktadır. Nicel araştırma yöntemini kullanan araştırmalar, toplam araştırmaların % 76,1'ini oluşturmaktadır. Dolayısıyla liderlik konulu her dört çalışmadan üçünün nicel yöntemlerle araştırıldığı anlaşılmaktadır. Araştırma bulgularını destekler nitelikte Doğan (2009), Türkiye örneklemindeki psikolojik çalışmaları incelediği araştırmada 554 makalenin %57,8'inin nicel olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Ancak sosyal bilimler alanında yapılan araştırmalarda pozitivist bakış açısının ürünü olan nicel araştırmaların yaygın olması eleştirilmektedir (Aydın, Erdağ ve Sarıyer,

2010; Şimşek, 2003). Sosyal bilimlerde bir olgunun ortaya konulmasının, genellikle derinlemesine analiz ile sağlanabileceği düşünülerek nitel yöntemlerin kullanılması önerilmektedir. Bu nedenle araştırmanın örnekleminde yer alan liderlik konulu araştırmaların sadece yaklaşık %24'ünün nitel yöntemlerle çalışılmasının dikkate alınması gerektiği ifade edilebilir. Diğer taraftan son yıllarda nicel ve nitel araştırmaların her birinin tek başına kullanılmasının çeşitli güçlü yanlarının olmasının yanı sıra, tek başına bir yöntemin kullanılmasının sınırlılıklarının da olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle araştırmalarda sınırlılıkları azaltma ve veri çeşitlenmesi elde edebilmek amacıyla her iki yöntemin birlikte kullanıldığı karma yöntemin tercih edilmesi önerilmektedir. Yaklaşık son 15 yıllık bir zamana dağılan liderlik konulu çalışmaların yalnızca %2'lik bir bölümünde karma yöntemin tercih edilmiş olması dikkat çekmektedir.

İlişkisel tarama modeli ile desenlenen liderlik konulu çalışmalar nicel araştırmaların %51'ini, tüm çalışmaların ise %38'ini oluşturmaktadır. Bu durum liderliğin genellikle farklı değişkenlerle ilişkilendirilerek çalışıldığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Liderlik ile İlişkisi Araştırılan Değişkenler

Liderlik konulu çalışmalarda liderlik kavramı ile birlikte çalışılan değişkenlere ilişkin bulgular Tablo 3'de gösterilmektedir.

Tablo 3. Liderlik ile ilişkisi araştırılan değişkenler

Değişken	f	Değişken	f
Bilgi yönetim süreçleri	1	Örgütsel güven	2
Doyum	2	Örgütsel özdeşleşme	1
Duygusal zeka	2	Örgütsel vatandaşlık	4
Etik iklim	1	Problem çözme becerileri	1
Girişimcilik anlayışı	1	Psikolojik güçlendirme	2
İzlenim yönetimi	1	Psikolojik sermaye	1
Kolektif öğretmen yeterliği	1	Ruhsal zeka	2
Kültür-içi değer farklılıkları	1	Sahiplik dağılımı	1
Öğretmenlerin mesleki kabul alanları	1	Sosyal sermaye	1
Örgüt iklimi	1	Teknolojiye yönelik kabul	1
Örgüt kültürü	5	Toplam kalite yönetimi	1
Örgüt performansı	2	Tükenmişlik	1
Örgütsel adalet	3	Yetki devretme	1
Örgütsel bağlılık	6	Yıldırma davranışı	2
Örgütsel değişim	1		
Toplam			50

Tablo 3 incelendiğinde, liderliği konu alan ve ilişkisel tarama modelinde yapılan çalışmalarda liderlikle ilişkisi en fazla araştırılan değişkenlerin sırası ile "örgütsel bağlılık" (f=6), "örgüt kültürü" (f=5), "örgütsel vatandaşlık" (f=4) ve "örgütsel adalet" (f=3) olduğu görülmektedir. Liderlik ile ilişkisi incelenen diğer değişkenlerin araştırılma sıklığı bir veya ikidir. Araştırmada incelenen toplam 117 çalışmanın 45'i ilişkisel tarama modelinde olmasına rağmen, Tablo 3'de sunulan araştırma sıklığı sayılarının toplamının 50 olduğu görülmektedir. Bu durumun nedeni beş adet çalışmada liderlik ile iki farklı değişkenin ilişkisinin araştırılmış olmasıdır. Tablo 3'de görüldüğü gibi yüksek sıklık derecesine sahip olan değişkenler, örgütsel değişkenlerdir. Bu durum liderlik çalışmalarının genellikle örgüt geliştirmenin bir aracı olarak değerlendirildiğini gösterebilir.

Örneklem Büyüklüğüne Göre Liderlik Çalışmaları

Liderlik konulu çalışmaların örneklem büyüklüklerine ilişkin bulgular Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4. Örneklem Büyüklüğüne Göre Liderlik Çalışmaları

Örneklem	f	%
N<=100	9	%10,1
100<N<=200	22	%24,7
200<N<=300	16	%18,0
300<N<=400	15	%16,9
400<N<=500	5	%5,6
500<N<=600	5	%5,6
600<N<=1500	17	%19,1

Liderlik konulu çalışmaların %76'sını oluşturan 89 nicel çalışmanın örneklem büyüklükleri Tablo 4'de görülmektedir. Liderlik çalışmalarında ağırlıklı olarak kullanılan nicel yöntemler, evreni temsil edecek örneklemin alınmasını gerekli kılmaktadır. Tablo 4'de de görüldüğü gibi, liderlikle ilgili olarak yapılan nicel çalışmalarının %52,8'inin örneklemini 300 ve altında olarak belirlenmiştir.

Eğitim Alanında Yapılan Liderlik Çalışmalarında Seçilen Eğitim Kademesi ve Özne

Eğitim alanında yapılan liderlik çalışmalarının gerçekleştirildiği eğitim kademesine ve kimin liderliğinin incelendiğine bir başka deyişle çalışmaların öznesinin kim olduğuna ilişkin bulgular Tablo 5'de gösterilmektedir.

Tablo 5. Eğitim Alanında Yapılan Liderlik Çalışmalarında Seçilen Eğitim Kademesi ve Özne

Çalışılan Eğitim Kademesi ve Özne	F
İlköğretim Okulu Müdürü	18
İlköğretim Okul Yöneticileri	11
İlköğretim Okulu Öğretmenleri	2
İlköğretim Müfettişleri	1
Doğrudan İlköğretim Kademeli Çalışma Sayısı	32
Ortaöğretim Okulu Müdürü	4
Ortaöğretim Okul Yöneticileri	3
Ortaöğretim Okulu Öğretmeni	1
Doğrudan Ortaöğretim Kademeli Çalışma Sayısı	8
İlköğretim ve Ortaöğretim Okul Müdürleri	6
İlköğretim ve Ortaöğretim Okul Yöneticileri	8
Öğretmen	2
İlköğretim ve Ortaöğretim Kademelerinin Birlikte Olduğu Çalışma Sayısı	17
Yükseköğretim Kademeli Çalışma Sayısı	4
TOPLAM	61

Tablo 1’de liderlik konulu araştırmaların hangi alanlarda yapıldığı gösterilmiş ve liderlik konulu çalışmaların %52’sinin (f=61) eğitim alanında yapılmış olduğu tespit edilmişti. Tablo 5’de ise, liderlik konulu çalışmaların %52’sini oluşturan eğitim alanında yapılmış çalışmalarda seçilen eğitim kademeleri ve çalışmaların öznesinin kim olduğu görülmektedir.

Tablo 5’den de anlaşılacağı üzere, liderlikle ilgili olarak yapılan toplam 61 çalışmadan 32’si sadece ilköğretim kademesi hedeflenerek araştırılmıştır. Ortaöğretim kademesini hedefleyerek yapılan çalışma sayısı 8, ilköğretim ve ortaöğretime birlikte hedefleyen araştırma sayısı ise, 17’dir. Sadece ilköğretime hedefleyen çalışmalarla, ortaöğretime hedefleyen çalışmalar oranlandığında, liderlik çalışmalarında ilköğretimin kademesinin ortaöğretime göre dört kat daha fazla çalışıldığı anlaşılmaktadır. Yükseköğretim düzeyini hedefleyen araştırmaların sayısı ise sadece dördür.

Liderliğin Aldığı Sıfatlar

Türkiye’de yayınlanan bilimsel dergilerde yer alan liderlik konulu toplam 117 çalışmada liderlik kavramının aldığı sıfatlara ilişkin bulgular Tablo 6’da gösterilmektedir.

Tablo 6. Liderliğin Aldığı Sıfatlar ve Sıklığı

Liderlik Sıfatları	f	Liderlik Sıfatları	f
360° Polis Liderliği	1	Karizmatik Liderlik	3
Ahlaki Liderlik	1	Kendi Kendine Liderlik	2
Algılanan Liderlik	1	Kolaylaştırıcı Liderlik	1
Bilgi Liderliği	1	Kültürel Liderlik	3
Birleşik Liderlik	1	Otantik Liderlik	2
Çok Faktörlü Liderlik	1	Öğrenen Liderlik	1
Dağıtımçı Liderlik	3	Öğretim Liderliği	3
Destekleyici ve Geliştirici Liderlik	1	Öğretimsel Liderlik	4
Dönüştürücü Liderlik	8	Öğretmen Liderliği	3
Dönüştürücü/Etkileşimci Liderlik	1	Örgütsel Liderlik	1
Dönüşümcü Liderlik	10	Örtük Liderlik	1
Dönüşümcü Okul Liderliği	1	Örtülü Liderlik	1
Dönüşümcü ve Etkileşimci Liderlik	1	Öz Liderlik	2
Dönüşümcü ve Sürdürümcü Liderlik	3	Paternalist Liderlik	5
Dönüşümsel Liderlik	1	Proaktif Liderlik	1
Dönüşümsel ve Etkileşimsel Liderlik	2	Ruhsal Liderlik	2
Durumsal Liderlik	1	Simbiyotik Liderlik	1
e-liderlik	1	Siyasal Liderlik	2
Etik Liderlik	12	Siyasi Lider	1
Etkileşimci ve Dönüşümcü Liderlik	1	Sosyal Sermaye Liderliği	1
Etkileşimsel ve Dönüşümsel Liderlik	1	Stratejik Liderlik	1
Etkili Liderlik	2	Takım Liderliği	2
Etkin Liderlik	1	Teknoloji Liderliği	2
Hizmet Yönelimli Liderlik	2	Toplam Kalite Liderliği	1
Hizmetkar Liderlik	3	Transformasyonel Liderlik	4
İlişki ve Görev Yönelimli Liderlik	1	Vizyoner Liderlik	4
Kalite Liderliği	1		
Toplam Frekans			117
Liderliğin Aldığı Sıfat Sayısı			53

Her geçen gün liderlikle ilgili yeni kavramsallaştırmalar yapılmakta ve bunun sonucunda yeni liderlik türleri ortaya çıkmaktadır (Turan ve Bektaş, 2014). Tablo 6'da görüldüğü gibi, toplam 117 çalışmada liderlik kavramı, 53 farklı sıfat almıştır. Diğer bir ifadeyle çalışmalarda 53 farklı liderlik türünden bahsedilmektedir. Bu liderlik sıfatlarının bazıları aynı liderlik türünü ifade etmesine rağmen isimlendirmelerdeki çeşitliliği ortaya koymak amaçlandığından araştırmalarda geçen her farklı sıfat olduğu gibi ele alınmıştır. Ayrıca nitel

çalışmaların doğası gereği ve bir geçerlik ve güvenilirlik kanıtı olarak liderliğin her farklı ifade biçimine değiştirilmeden Tablo 6'da olduğu gibi yer verilmiştir. Tablo 6'dan anlaşılacağı üzere, liderlik en çok etik (f=12) ve dönüşümcü (f=10) sıfatları ile birlikte kullanılmıştır. Tablo 6 incelendiğinde ortaya çıkan dikkat çekici bulgulardan birisi; dönüşümcü liderlik ile ilgili çalışmalarda liderlik kavramının; dönüştürücü liderlik, dönüştürücü-etkileşimci liderlik, dönüşümcü okul liderliği, dönüşümcü ve etkileşimci liderlik, dönüşümcü ve sürdürümcü liderlik, dönüşümsel liderlik, dönüşümsel ve etkileşimsel liderlik gibi farklı sıfatlar altında ele alınmasıdır. Bu yönüyle yapılan çalışmalarda dönüşümcü liderliğin adlandırılması konusunda tam bir birlikteliğin sağlanmadığı anlaşılmaktadır. Bu çalışmaların tamamı birlikte değerlendirildiğinde toplamda 27 çalışmanın dönüşümcü liderlik ile ilgili olduğu söylenebilir. Bu durum ise, toplam çalışmaların yaklaşık dörtte birinin dönüşümcü liderlik ile ilgili olduğunu göstermektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada Türkiye'de yayınlanan bilimsel dergilerde yer alan liderlik konulu makaleler; çalışma alanı, tercih edilen yöntem ve örneklem büyüklüğü gibi metodolojik açılarından incelenmiş ve yapılan araştırmalarda liderliğin hangi sıfatları aldığı, araştırmalara konu olan öznenin ne olduğu ve liderlik ile birlikte incelenen konuların neler olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmada Türkiye'de yayınlanan bilimsel dergilerde yer alan liderlik konulu makalelerin en çok eğitim alanında yapıldığı ortaya çıkmıştır. Liderlik, kurumların politikalarının hayata geçirilmesinde kullanılan en etkili araç olarak değerlendirilebilmektedir. Bu durum eğitim ile ilgili çalışmaları da etkilemekte ve bu nedenle liderlik, eğitim alanında daha fazla araştırmaya konu olabilmektedir. Ayrıca, 21. yüzyılın bilgi çağı olarak ifade edilmesi ve toplumun bu çağa uyumunda eğitime önem verilmesi, eğitimde niteliği artırabilecek kavramların sıklıkla çalışmasına neden olabilmektedir. Liderlik de, eğitimde niteliğin artırılmasında kullanılabilecek en önemli araçlar arasında yer almaktadır.

Liderlik olgusu dinamik karakteri gereği dönemlerin sosyal, kültürel ve politik özelliklerinden etkilenmekte ve çeşitli sıfatları alarak karşımıza çıkmaktadır (Eraslan, 2004). Araştırmada da liderlik kavramının aldığı sıfatlar incelenmiş ve bunun sonucunda liderliğin en fazla "etik" ve "dönüşümsel/dönüşümcü/dönüştürücü" sıfatları ile ele alındığı sonucuna ulaşılmıştır. Dinh ve arkadaşları (2014) bu araştırmaya benzer bir çerçevede gerçekleştirdikleri araştırmalarında, 2000-2012 yılları arasında liderlik teorileri ile ilgili olarak üst düzey 10 akademik yayın kapsamında yayınlanan çalışmaları analiz etmişlerdir. Mevcut teoriler kategorisi altında dönüşümcü liderlik ve karizmatik liderlik türlerinin; gelişmekte olan teoriler kapsamında ise stratejik liderlik ve takım liderliğinin en fazla çalışılan liderlik türü olduğunu belirlemişlerdir. Dolayısıyla "dönüşümsel/dönüşümcü/dönüştürücü" liderliğin sadece Türkiye'de yayınlanan çalışmalarda değil, yurtdışında gerçekleştirilen çalışmalarda da en fazla incelenen liderlik türü olduğu yorumunda bulunulabilir.

Araştırmanın dikkat çeken bulgularından biri, liderlik kavramının aldığı sıfatların gösterdiği çeşitlilik olmuştur. Liderlik ile ilgili yazılanlar örgütlerde

genellikle tek bir kahraman oluşturmaya çalışmakta ve bu yönde örgüt üyelerini etkileme üzerine kurulu çeşitli liderlik türleri üretilmektedir (Clarke, 2013). Liderlik farklı perspektiflerden ele alınmakta ve her bir liderlik teorisinin tek başına liderlik olgusunu açıkladığı öne sürülmektedir. Böyle bir durumda liderliğe ilişkin bu kadar farklı görüşün oluşturulması ve her farklı görüşün liderliği açıkladığının belirtilmesi, liderlik alanında sorgulanan konulardan biri haline gelmiştir (Dansereau, Seitz, Chiu, Shaughnessy & Yammarino, 2013). Belirtildiği gibi, liderlik alan yazınında farklı modelleri ve araçları kullanarak farklı liderlik türlerini açıklayan çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Ancak bu çalışmalar liderliğin genellikle belirli bir veya iki boyutuna odaklanarak diğer boyutlarını ihmal etmektedir. Liderliğin bütünsel bir anlayışla ele alınabilmesi için, teorik ve işlemsel boyutlarının bir arada değerlendirilmesi gerekmektedir. Böylece birçok liderlik türü bir araya getirilebilecek ve liderlerin sergilediği davranışların döngüsel süreci gözlenebilecektir (Redeker, de Vries, Rouckhout, Vermeren & Fruyt, 2014).

Liderlerin sadece belirli alanlardaki davranışlarına ve özelliklerine odaklanarak çalışmaların yapılması, liderlik türü yelpazesini de genişletmektedir. Hendricks ve Payne (2007) liderlik ile ilgili yapılan çalışmalarda, lider özellikleri ile liderlik etkililiği arasındaki ilişkinin ortaya konduğuna; ancak bu ilişkinin nedenlerinin tam olarak açıklanmadığına dikkat çekmiştir. Bu yönde bir açıklama yapılamamasını ise, liderlik kavramının açıklanmasında liderlik modellerinden ziyade lider özelliklerinin kullanımının daha yaygın olmasına bağlamıştır. Bütünleştirici perspektiften bakıldığında, her liderlik yaklaşımının liderlik mozağının bir parçası olduğu ve farklı liderlik yaklaşımlarının bütünleştirilmesi sonucunda, liderlik çalışmalarının bir bilgi alanı oluşturabileceği öne sürülmektedir. Her ne kadar çağdaş ve geleneksel liderlik teorileri aynı liderlik şemsiyesi altında yer alsada, liderliğe ilişkin bu iki farklı görüşü bütünleştirmeye yönelik çok az çaba sarf edilmektedir. Bu noktada yeni liderlik paradigmaları oluşturmak yerine, liderliğin ortaya çıktığı süreçlere ilişkin çalışmaların yapılmasına önem verilmelidir (Dansereau, Seitz, Chiu, Shaughnessy & Yammarino, 2013).

Liderliğin eğitim alanına yönelik katkıları ortaya konulurken liderlik türlerinin yanı sıra, liderliğin hangi faktörlerle birlikte ele alındığı da dikkat edilmesi gereken bir konudur. Araştırmada liderliğin en fazla; örgütsel bağlılık, örgütsel vatandaşlık ve örgüt kültürü kavramları ile birlikte incelendiği ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde Drysdale ve Gurr (2011), eğitim liderlerinin eğitim alanındaki olumlu etkilerinin; liderlik türü gibi kişisel faktörlerin, okul kültürü ve vizyonu gibi okul-toplum bağlamındaki faktörlerle etkileşimi sonucunda ortaya çıktığını tespit etmiştir. Liderlik kavramı artık lider-takipçi ekseninden ziyade farklı koşullar altında farklı liderlik davranışlarının etkililiğinin incelenmesi doğrultusunda ele alınmaktadır (Young & Dulewicz, 2006). Bu nedenle eğitim liderliğinin eğitim alanına olan yansımalarını tam olarak değerlendirebilmek için, liderlik türleri ve liderliğin etkileşim içinde olduğu sosyo-kültürel ve psikolojik faktörler bir arada değerlendirilmelidir.

Araştırmada liderliğin en fazla aldığı sıfat "etik" olarak belirlenmiş ve dolayısıyla etik liderlik üzerine yapılan çalışmaların nicelik açısından daha fazla

olduğu gözlenmiştir. Etik liderlik üzerine daha fazla çalışma yapılmasının nedeni; etik liderliğin genellikle örgüt yapısına bakılmadan çalışılma imkanına sahip olması (Bai & Morris, 2014) olabilir. Alan yazında liderlik ile ilgili yapılan çalışmalarda etik liderliğin, liderin takipçilerinin davranışları ile ilişkili olduğu belirlenmiş; ancak farklı karakterdeki takipçilerin etik lidere farklı şekillerde nasıl davrandığı ortaya konmamıştır. Bu nedenle özellikle etik liderlik ile ilgili çalışmalarda örgütsel ve ilişkisel kimlik mekanizmalarına da dikkat edilmesi gerekmektedir (Zhu, He, Treviño, Chao & Wang, 2015). Bu görüş doğrultusunda da, liderlik türlerinin tek başına ele alınmasının yeterli olmadığı, liderliğin etkileşimde bulunduğu tüm mekanizmalara önem verilmesi gerektiği sonucuna varılmaktadır. Liderlik ile ilgili yapılan çalışmalarda etik liderlikle birlikte en fazla ele alınan liderlik türü "dönüşümsel/dönüşümcü/dönüştürücü liderlik" olarak belirlenmiştir. Yeniliği ve değişimi temele alan dönüşümcü liderlik, doğru işleri yapmaya odaklanmakta ve etik davranışlara ilişkin yüksek standartlar ve moral değerler içermektedir. Bir başka deyişle örgüt genelinde hesap verebilirlik olmasını teşvik etmektedir (Gaiter, 2013). Bu nedenle liderliğin aldığı "etik" ve "dönüşümcü" sıfatlarının birçok noktada kesiştiği ifade edilebilir.

Liderliğin nasıl tanımlandığı ve ele alındığı, liderlik çalışmalarında kavramsallaştırma ve araştırma amacıyla kullanılan yöntemlerin de farklılaşmasına neden olmaktadır (Hernandez, Eberly, Avolio & Johnson, 2011). Liderlik olgusunun hangi çerçevede incelendiği kadar, hangi yöntemlerle incelendiği de büyük önem taşımaktadır. Kullanılan yöntemler, ulaşılan sonuçları ve sonuçların derinliğini büyük ölçüde etkileyebilmektedir. Benzer şekilde Atwater, Mumford, Schriesheim ve Yammarino (2014), liderlik araştırmalarını değerlendirdikleri çalışmalarında, kullanılan yöntemin uygunluğunun ortaya konması gerektiğini belirtmişlerdir. Araştırmaların başka durumlarda da tekrar edilebilme özelliğinin çok önemli olduğuna ve bu nedenle yöntemsel bakış açısının tam olarak ortaya konması gerektiğine dikkat çekmişlerdir. Bu araştırmada da liderlik çalışmaları metodolojik açıdan incelenmiş ve daha çok ilişkisel tarama ve tarama modeliyle çalışmalar yapıldığı ve nicel yöntemlerin daha fazla kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Liderlikle ilgili çalışmalarda nicel yöntemlerin daha fazla tercih edildiğini destekler yönde Dinh ve arkadaşları (2014), liderlikle ilgili araştırmalarda verilerin toplanmasında sırasıyla en fazla; birincil ve ikincil veri kaynağı olarak alan anketi kullanıldığını saptamışlardır. Ancak araştırmalarının bulguları, yurtdışında yapılan çalışmalarda; laboratuvar uygulaması, deneysel simülasyon, alan deneyimi gibi farklı yöntemlerin de kullanıldığı göstermektedir. Yurtdışındaki çalışmalarda "örneklem" ve "alan" için anket uygulamaları ise ayrı olarak ele alınmış ve çalışmaların çoğunluğu örnekleme değil alana anket uygulaması sonucunda elde edilmiştir.

Araştırmanın dikkat çeken bulgularından birisi de, liderlik ile ilgili ölçek geliştirme çalışmalarının azlığıdır. Liderlik modellerinin oluşturulmasında kullanılan ölçeklerin psikometrik nitelikleri de liderlik alan yazınında tartışılan bir diğer konudur (Redeker, de Vries, Rouckhout, Vermeren & de Fruyt, 2014). Liderlik olgusunun, araştırmaların örnekleminde veya çalışma grubunda yer alan bireylerin içinde buldukları sosyo-kültürel bağlam çerçevesinde ele alınması gerekmektedir. Liderlik olgusunun bağlamdan kopuk incelenmesi, elde edilen

sonuçların geçerliğinin sorgulanmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle eğitim liderliğinin incelenmesine yönelik Türkiye’de gerçekleştirilen çalışmalarda Türkiye’nin sosyo-kültürel ve Türk Eğitim Sistemi’nin yapısal özelliklerini dikkate alarak ölçek geliştirme çalışmalarının yapılması oldukça önemlidir.

Araştırmada eğitim liderliğinin incelendiği çalışmalarda nitel yöntem ve tekniklerin nicel yöntem ve tekniklere göre daha az tercih edildiği ortaya çıkmıştır. Bu durum, liderliğin sergilendiği bağlam kapsamında ayrıntılı olarak analiz edilmesine daha az önem verildiği şeklinde yorumlanabilir. Atwater, Mumford, Schriesheim ve Yammarino (2014), liderlik araştırmalarında yöntem ile ilgili olarak dikkat edilmesi gereken en önemli hususun ayrıntılı açıklama olduğunu belirtmişlerdir. Hadfield ve Jopling (2012) de, liderlikle ilgili araştırmalarda metodolojik olarak ilişkilerden ve etkileşimlerden ziyade derinlemesine bilgi toplamaya özen gösterilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Eğitim liderliği ile ilgili araştırmalarda nitel yöntem ve tekniklerin kullanımı, eğitim liderliğinin eğitim kurumlarındaki yansımalarının daha iyi bir şekilde anlaşılmasını sağlayabilecektir. Sosyal bir olgu olan liderliğin analizi en iyi şekilde elbette sergilendiği ortam bağlamında gerçekleştirilebilir. Liderin nasıl değerlendirildiği, değerlendiren ve değerlendirilenlerin kişisel özelliklerinden ve içinde buldukları durumun özelliklerinden etkilenmektedir (Werth, Markel & Förster, 2006). Liderlik okul yöneticisinin sadece bir alandaki fonksiyonundan veya ne yaptığı ve ne bildiğinden ibaret değildir. İlgilendiği aktivitelerden hangi bağlamda nasıl ilişkiler kurduğuna kadar birçok unsuru içinde barındırmaktadır (Spillane, Halverson & Diamond, 2004). Metodolojik açıdan liderlerin eylemlerinin gözlemlenmesine önem verilmesi gerekmektedir. Özellikle gözlem ve görüşmelerin birlikte yürütülmesi, eğitim kurumlarındaki güç ve etki dengesinin görünen ve görünmeyen yüzünün analizinde yardımcı olabilmektedir (Lumby & Morrison, 2010). Eğitim liderliği ile ilgili çalışmalarda kuşkusuz nicel, nitel ve karma yöntemlerin her birinin kullanımı alan yazın açısından çok önemli bulgular elde edilmesini sağlamaktadır. Bu noktada liderlik konusunda çalışanların, farklı yaklaşımların hangi boyutlarının yararlı olduğunu dikkate almaları ve farklı yaklaşımları kullanarak modelleri test etmeleri önerilmektedir (Washbush, 2005).

Araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak; eğitim liderliği konusunda gerçekleştirilen çalışmalarda farklı liderlik türleri üretmek yerine, liderliğin ortaya çıktığı süreçlerin ve eğitim süreçlerindeki etkilerinin/yansımalarının belirlenmesine yönelik çalışmalar yapılması önerilmektedir. Bu şekilde birbiri ile ilişkili ve aslında birbirinden türetilen liderlik türlerinin oluşturduğu bilgi alanının sadeleştirilmesi sağlanabilir. Eğitim liderliği alanında liderliğin farklı koşullar altında nasıl gerçekleştirebildiğini betimleyebilmek için, nitel ve karma yöntemli çalışmaların yapılmasına daha fazla önem verilmelidir.

Kaynakça

- Akan, D., Yıldırım, İ. ve Yalçın, S. (2014). Okul müdürleri liderlik stili ölçeğinin geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (51), 392-415.
- Arık, R. S. ve Türkmen, M. (2009). Eğitim bilimleri alanında yayınlanan bilimsel dergilerde yer alan makalelerin incelenmesi. *I. Uluslararası Eğitim*

- Araştırmaları Kongresi.* (1-3 Mayıs 2009) Çanakkale.
<http://oc.eab.org.tr/egtconf/pdfkitap/pdf/488.pdf>.
- Arslan, H. ve Karip, E. (2014). Okul müdürlerinin liderlik standartlarının geliştirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 20 (3), 255-279.
- Atwater, L.E., Mumford, M.D., Schriesheim, C.A., & Yammarino, F.J. (2014). Retraction of leadership articles: Causes and prevention. *The Leadership Quarterly*, 25, 1174–1180.
- Aydın, A., Erdağ, C., & Sarier, Y. (2010). Eğitim yönetimi alanında yayınlanan makalelerin konu, yöntem ve sonuçlar açısından karşılaştırılması. *Eurasian Journal of Educational Research*. Bahar (39), 37-58.
- Bai, X., & Morris, N. (2014). Leadership and virtue ethics. *Public Integrity*, 16(2), 173-186.
- Bakan, İ., Erşahan, B., Büyükbeşe, T., Doğan, İ. F. ve Kefe, İ. (2015). Dönüşümcü ve etkileşimci liderlik ile öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki. *International Journal of Economic and Administrative Studies*, 7 (14), 201-223.
- Clarke, N. (2013). Model of complexity leadership development. *Human Resource Development International*, 16(2), 135-150. DOI: 10.1080/13678868.2012.756155.
- Çelik, V. ve Özkan, A. (2012). Eğitim hizmetleri açısından mülki idare amirlerinin liderlik davranışları. *Amme İdaresi Dergisi*, 45 (3), 59-80.
- Dansereau, F., Seitz, S. R., Chiu, C. Y., Shaughnessy, B. ve Yammarino, F. J. (2013). What makes leadership, leadership? Using self-expansion theory to integrate traditional and contemporary approaches. *The Leadership Quarterly*, 24, 798–821. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.leaqua.2013.10.008>
- Demir, H. (2012). Türkiye'de liderlik araştırmaları ve örgütsel bağlılık arasındaki ilişki: Bir meta analizi. Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul
- Demirel, E. T., Yatkın, A., Düşükcan, M., Derin, N., Çakınberk, A. ve Güven, M. (2013). Vatandaşların belediye hizmet kalitesi algılamaları üzerinde belediye başkanlarının liderlik (hükümdar/hizmetkar) özelliklerinin belirleyiciliği: TRB - I bölgesi örneği. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 22 (2), 45-81.
- Dinh, J.E., Lord, R.G., Gardner, W.L., Meuser, J.D., Liden, R.C., & Hu, J. (2014). Leadership theory and research in the new millennium: Current theoretical trends and changing perspectives. *The Leadership Quarterly*, 25, 36–62.
- Doğan, E. M. (2009). Türkiye'deki Psikolojik Çalışmalarda Kullanılan Testlerin Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi: Kültürel Açından Test Uyarılama Çalışmaları. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Drysdale, L., & Gurr, D. (2011). Theory and practice of successful school leadership in Australia. *School Leadership & Management: Formerly*

- School Organisation*, 31(4), 355-368. DOI: 10.1080/13632434.2011.606273.
- Eraslan, L. (2004a). Liderlikte Post-Modern Bir Paradigma: Dönüşümcü Liderlik. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1 (1), 1-32.
- Eraslan, L. (2004b). Liderlik olgusunun tarihsel evrimi, temel kavramlar ve yeni liderlik paradigmasının analizi. *Milli Eğitim Dergisi*, 162. http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/162/eraslan.htm (05.04.2015)
- Erdem, D. (2011). Türkiye’de 2005–2006 Yılları Arasında Yayımlanan Eğitim Bilimleri Dergilerindeki Makalelerin Bazı Özellikler Açısından İncelenmesi: Betimsel Bir Analiz. Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi, 2 (1), 140-147.
- Gaiter, D.J. (2013). Facets of leadership. *The Neurodiagnostic Journal*, 53(4), 323-327.
- Gardner, J. W. (1990). *On leadership*. New York, NY: The Free Press.
- Hackman, M. Z. ve Johnson, C. E. (2013). *Leadership A Communication Perspective (Sixth Edition)*. Illinois: Waveland Press Inc.
- Hadfield, M., & Jopling, M. (2012). How might better network theories support school leadership research? *School Leadership & Management: Formerly School Organisation*, 32(2), 109-121.
- Hendricks, J.W., & Payne, S.C. (2007). Beyond the big five: Leader goal orientation as a predictor of leadership effectiveness. *Human Performance*, 20(4), 317-343.
- Hernandez, M., Eberly, M.B., Avolio, B.J., & Johnson, M.D. (2011). The loci and mechanisms of leadership: Exploring a more comprehensive view of leadership theory. *The Leadership Quarterly*, 22, 1165–1185.
- Horner, M. (2003). Leadership Theory Reviewed. Effective Educational Leadership (Edt. Nigel Bennett, Megan Crawford ve Marion Cartwright). Paul Chapman Publishing. 27-43.
- Karadağ, E., Başaran, A. ve Korkmaz, T. (2009). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Algıladıkları Liderlik Biçimleri ile İş Doyumları Arasındaki İlişki. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12 (21), 32-45
- Karip, E. (1998). Dönüşümcü liderlik. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi. 16, 443-465.
- Kurtoğlu, M. ve Seferoğlu, S. S. (2013). Öğretmenlerin teknoloji kullanımı ile ilgili türkiye kaynaklı dergilerde yayımlanmış makalelerin incelenmesi. *Journal of Instructional Technologies & Teacher Education*, 2 (3), 1-10.
- Lumby, J., & Morrison, M. (2010). Leadership and diversity: Theory and research. *School Leadership & Management: Formerly School Organisation*, 30(1), 3-17. DOI: 10.1080/13632430903509717.
- Patton, M.Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods* (3rd ed.). USA: Sage.

- Redeker, M., de Vries, R.E., Rouckhout, D., Vermeren, P., & de Fruyt, F. (2014). Integrating leadership: The leadership circumplex. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 23(3), 435-455. DOI: 10.1080/1359432X.2012.738671
- Rost, J. C. (1991). *Leadership in the twenty-first century*. New York: Praeger.
- Sadler, P. (2003) *Leadership* (2nd ed.). London: Kogan Page.
- Spillane, J.P., Halverson, R., & Diamond, J.B. (2004). Towards a theory of leadership practice: A distributed perspective. *Journal of Curriculum Studies*, 36(1), 3-34.
- Şimşek, H. (2003). Eğitim yöneticilerinin yetiştirilmesi: Karşılaştırmalı örnekler ve Türkiye için çıkarsamalar. *Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Öğretmen Yetiştirme Ulusal Sempozyumu Eğitimde Yansımalar: VII*, (syf. 130-138). Ankara: Tekişik Yayıncılık.
- Tavşancıl, E., Aslan, E. (2001) *Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller İçin İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*, Epsilon Yayınevi, İstanbul.
- Turan, S., Karadağ, E., Bektaş, F. ve Yalçın, M. (2014). Türkiye’de Eğitim Yönetiminde Bilgi Üretimi: Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi 2003-2013 Yayınlarının İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 20 (1), 93-119.
- Washbush, J.B. (2005). There is no such thing as leadership, revisited. *Management Decision*, 43(7/8), 2005, 1078-1085. In Rausch, Erwin (Ed.), *Leadership debate* (pp.139-146). Bradford, GBR: Emerald Group Publishing.
- Werth, L., Markel, P., & Förster, J. (2006). The role of subjective theories for leadership evaluation. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 15(1), 102-127.
- Young, M., & Dulewicz, V. (2006). Leadership styles, change context and leader performance in the Royal Navy. *Journal of Change Management*, 6(4), 383-396. DOI: 10.1080/14697010601081860
- Zhu, W., He, H., Treviño, L.K., Chao, M.M., & Wang, W. (2015). Ethical leadership and follower voice and performance: The role of follower identifications and entity morality beliefs. *The Leadership Quarterly*, In Press. <http://dx.doi.org/10.1016/j.leaqua.2015.01.004>

EK

Araştırma Kapsamında İncelenen Makaleler

- *Acar, G. ve Kaya, M. (2012). Okul yöneticilerinin etik liderlik davranışlarına ilişkin beden eğitimi öğretmenlerinin görüşleri. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 14 (1), 95-102.
- *Acar, G., Kaya, M. ve Şahin, M. Y. (2012). Okul yöneticilerinin sergilediği etik liderlik davranışının beden eğitimi öğretmenlerinin örgütsel adalet düzeylerine etkisi. *Turkish Journal of Sport and Exercise*, 14 (3), 51-58.
- Ahmetoğlu, Ş. (2010). Charismatic Leadership-based Understanding in the History of Islamic Sects: The Case of Ali B. Abi Talib. *Milelve Nihal*, 7 (3), 167-188.
- Akbolat, M., Işık, O. ve Yılmaz, A. (2013). Dönüşümcü liderlik davranışının motivasyon ve duygusal bağlılığa etkisi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 11, 35-50.
- Akçalı, P. ve Murzaeva, D. (2011). Kırgızistan'da siyasal liderlik: Vatandaşların algıları ve beklentileri. *OAKA*, 6 (12), 22-37.
- *Akdağ, B. (2002). Öğretim liderliğinin bir davranış boyutu: Okulun misyonunu tanımlama. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9, 1-7.
- *Aksu, A. (2009). İlköğretim okullarında toplam kalite yönetimi ve vizyoner liderlik. *Eğitim ve Bilim*, 34 (153), 99-116.
- *Aksu, A., Gemici, Y. ve İşler, H. (2006). İlköğretim okulu müdürlerinin öğretimsel liderliklerine ilişkin görüşler. *Milli Eğitim*, 172, 55-71.
- *Altınkurt, Y. ve Karaköse, T. (2009). İlköğretim okulu müdürlerinin etik liderlik davranışlarına ilişkin öğretmen görüşleri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24, 269-280.
- Arklan, Ü. (2006). Siyasal liderlikte karizma olgusu: Recep Tayyip Erdoğan örneğinde teorik ve uygulamalı bir çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, 45-65.
- Arslantaş, C. C. (2007) Dönüşümcü liderliğin psikolojik güçlendirme ve örgütsel vatandaşlık davranışı üzerindeki etkisi. *Amme İdaresi Dergisi*, 40 (4), 81-101.
- Arslantaş, C. ve Pekdemir, I. (2007). Dönüşümcü liderlik, örgütsel vatandaşlık davranışı ve örgütsel adalet arasındaki ilişkileri belirlemeye yönelik görgül bir araştırma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 261-286.
- Arslantaş, C. C. ve Dursun, M. (2008). Etik liderlik davranışının yöneticiye duyulan güven ve psikolojik güçlendirme üzerindeki etkisinde etkileşim adaletinin dolaylı rolü. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (1), 111-128.
- Aslan, Ş. ve Özata, M. (2011). Sağlık çalışanlarında hizmetkâr liderlik: Dennis-Winston ve Dennis-Bocerna hizmetkâr liderlik ölçeklerinin geçerlik ve güvenilirlik araştırması. *Yönetim ve Ekonomi*, 18 (1), 139-154.
- Aydıntan, B. (2009). Ruhsal zekanın dönüştürücü liderlik üzerine etkisini araştıran uygulamalı bir çalışma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23 (2), 257-274.
- Aykanat, Z. ve Yıldırım, A. (2012). Etik liderlik ve örgütsel adalet ilişkisi: teorik ve uygulamalı bir araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (2), 260-274.
- *Balyer, A. ve Özcan, K. (2012). Cultural adaptation of headmasters' transformational leadership scale and a study on teachers' perceptions. *Eğitim Araştırmaları-Eurasian Journal of Educational Research*, 49, 103-128.
- *Baloğlu, N. (2011). Dağıtımcı liderlik: Okullarda dikkate alınması gereken bir liderlik yaklaşımı. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (3), 127-148.

- *Baloğlu, N., Karadağ, E. ve Gavuz, Ş. (2009). Okul müdürlerinin çok faktörlü liderlik stillerinin yetki devrine etkisi: Bir doğrusal ve yapısal eşitlik modelleme çalışması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, XXII (2), 457-479.
- *Baloğlu, N. ve Karadağ, E. (2009). Ruhsal liderlik üzerine teorik bir çözümleme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 15 (58), 165-190.
- *Banoğlu, K. (2011). Okul müdürlerinin teknoloji liderliği yeterlikleri ve teknoloji koordinatörlüğü. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11 (1), 199-213.
- *Beycioğlu, K. (2010). Improving schools through teacher leadership [Öğretmen liderliği ile okulları geliştirmek]. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 16 (2), 301-303.
- *Beycioğlu, K., & Aslan, B. (2012). Öğretmen ve yöneticilerin öğretmen liderliğine ilişkin görüşleri: Bir karma yöntem çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 18 (2), 191-223.
- Börekcı Yılmaz, D. (2009). Paternalist liderlik tarzının e-kültürde evrimi. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 38 (2), 103-109.
- *Bulut, Y. ve Uygun, S. V. (2010). Etkin bir yönetim için vizyoner liderliğin önemi: Hatay'daki kamu kurumları üzerinde bir uygulama. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (13), 29-47.
- *Bülbül, T. ve Çuhadar, C. (2012). Okul yöneticilerinin teknoloji liderliği öz-yeterlik algıları ile bilgi ve iletişim teknolojilerine yönelik kabulleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (23), 474 - 499.
- *Can, N. (2010). Öğretmen Liderliğinde Müdürlerin Etkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27, 57-66.
- *Cemaloğlu, N. ve Kılınc, A. Ç. (2012). İlköğretim okulu yöneticilerinin etik liderlik davranışları ile öğretmenlerin algıladıkları örgütsel güven ve yıldırma arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, 37 (165), 137-151.
- *Cerit, Y. (2007). İlköğretim okulu müdürlerinin hizmet yönelimli liderlik rollerini gerçekleştirme düzeyleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 88-98.
- *Cerit, Y. (2008). İlköğretim okulu müdürlerinin hizmet yönelimli liderlik davranışlarının öğretmenlerin tükenmişliklerine etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55, 547-570.
- *Cerit, Y. (2011). Sınıf öğretmenlerinin okul müdürlerinin paternalist liderlik davranışları sergilemelerini istemeye yönelik görüşlerinin bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi. *AİBÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (1), 87 - 99.
- *Cerit, Y. (2012). Paternalistik liderlik ile yöneticiden ve işin doğasından doyum arasındaki ilişki. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31 (2), 35-56.
- *Cerit, Y. (2013). Okulun bürokratik yapısı ile sınıf öğretmenlerinin profesyonel davranışları arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 18 (4), 497-521.
- Ceylan, A., Keskin, H. ve Eren, Ş. (2005). Dönüşümcü ve etkileşimci liderlik ile örgütsel bağlılık arasındaki ilişkilere yönelik bir araştırma. *Yönetim*, 16 (51), 32-42.
- *Çankaya, İ. H. ve Karakuş, M. (2010). Okul yöneticilerinin takım liderliği davranışlarına yönelik bir ölçme aracı geliştirme çalışması, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 16 (2), 167-183.
- *Çetin, K. Ö. ve Aydın, B. (2012). Ortaöğretim okulu yöneticilerinin dönüşümsel liderlik özelliklerinin öğretmenlerin örgütsel bağlılıklarına etkisi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (19), 331-342.
- *Çetin, N. (2008). Kuramsal liderlik çözümlerinin ışığında, okul müdürlüğü ve eğitilebilir durumsal liderlik özellikleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (23), 74-84.

- *Çetin, Ş., Korkmaz, M., ve Çakmakçı, C. (2012). Dönüşümsel ve etkileşimsel liderlik ile lider-üye etkileşiminin öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışı üzerindeki etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 18 (1), 7-36.
- *Dağlı, A.(2010). Genel lise okul müdürlerinin öğrenen liderlik davranışları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (31), 73-87.
- Demir, H. ve Okan, T. (2008). Etkileşimsel ve dönüşümsel liderlik: Bir ölçek geliştirme denemesi. *Yönetim*, 19 (61), 72-90.
- *Demir, K. (2008). Dönüşümcü liderlik ve kolektif yeterlik inancı: İşbirliği kültürü ve özyeterlik inancının rolü. *Eğitim Araştırmaları - Eurasian Journal of Educational Research*, 33, 93-112.
- Dinçer, M. K. ve Bitirim, S. (2007). Kurum kültürü çalışmalarında hizmetkar liderlik anlayışı ile değer yaratmak. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 28, 61-72.
- Doğan, S. ve Şahin, F. (2008). Kendi kendine liderlik ölçeğinin Türkçe uyarlaması, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26 (1), 139-164.
- Doğan, S. ve Şahin, F. (2009). Ruhsallık, duygusal zekâ ve dönüştürücü liderlik davranışları üzerine bir araştırma. *"İş, Güç" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 11 (3), 67-88.
- Doğanalp, B. (2009). Kriz döneminde transformasyonel lider davranışlarının işletme performansı bağlamında fırsat yönetimine etkisi: Bankacılık sektöründe bir uygulama. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 131-146.
- *Durukan, H. (2006). Okul yöneticisinin vizyoner liderlik rolü. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (2), 277-286
- Edizler, G. (2010). Karizmatik liderlikte duygusal zeka boyutuyla cinsiyet faktörüne ilişkin literatürel bir çalışma, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi.115-226.
- *Ekinci, A. ve Karakuş, M. (2011). Okul müdürlerinin sosyal sermaye liderliği davranışlarının öğretmenler arasındaki sosyal sermaye düzeyine etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17 (4),527-553.
- *Erdoğan, Ö. ve Tanrıoğen, Z. M. (2014). Okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik davranışları ile öğretmenlerin mesleki kabul alanları arasındaki ilişkiler. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 15, 41-50.
- Ergin, C. ve Kozan, M. K. (2004). Çalışanların temel değerleri, dönüşümsel ve etkileşimsel liderliğin çekiciliği. *Türk Psikoloji Dergisi*, 19 (54), 37-51.
- Erkuş, A. ve Günlü, E. (2008). Duygusal zekanın dönüşümcü liderlik üzerine etkileri. *İşletme Fakültesi Dergisi*, 9 (2), 187-209.
- Erturgut, R. ve Erturgut, P. (2010). Transformasyonel lider karizmatik mi? Vizyoner mi? Sağlık örgütlerinde bir araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (34), 223-239.
- Erturgut, R. ve Soyşekerci, S. (2010). Yavuz Sultan Selim'in dönüştürücü liderlik davranışları hakkında bir inceleme. *Turkish Studies*, 5 (2), 965-985.
- *Göksoy, S., Emen, E. ve Yenipınar, Ş. (2014). Öğretmenlerin öz liderlik rolleri ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 103-116.
- Gül, S. K. (2012). 360° polis liderliği ve liderlik eğitimi. *Polis Bilimleri Dergisi*, 14 (3), 123-126.
- Gül, H. ve Aykanat, Z. (2012). Karizmatik liderlik ve örgüt kültürü ilişkisi üzerine bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (1), 17-36.
- Gül, H. ve Şahin, K. (2011). Bilgi toplumunda yeni bir liderlik yaklaşımı olarak transformasyonel liderlik ve kamu çalışanlarının transformasyonel liderlik algısı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25, 237-249.

- *Gülcan, M. G., Kılınc, A. Ç., ve Çepni, O. (2012). İlköğretim okulu müdürlerinin etik liderlik davranışları gösterme düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10 (1), 123-142.
- *Gündüz, Y. ve Balyer, A. (2012). Okul müdürlerinin etkili liderlik davranışlarının incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 5 (2), 237-253.
- Güney, S. (2006). Ahlaki liderliğin kavramsallaştırılması ve ahlaki yönetimde liderliğin rolü. *Yönetim ve Ekonomi*, 13 (1), 135-148.
- Gürel, E. ve Şengül, C. M. (2009). Stratejik liderlik kavramına tarihsel bir bakış: Büyük İskender. *"İş, Güç" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 11 (2), 11-24.
- İnce, M., Bedük, A. ve Aydoğan, E. (2004). Örgütlerde takım çalışmasına yönelik etkin liderlik nitelikleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 423-446.
- İraz, R. ve Şimşek, G. (2004). Örgütsel değişimin gerçekleştirilmesinde liderliğin rolü: Transformasyonel liderlik incelemesi. *S.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 7, 99-117
- İşcan, Ö. F. (2006). Dönüştürücü/etkileşimci liderlik algısı ve örgütsel özdeşleşme ilişkisinde bireysel farklılıkların rolü. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, 11, 160-177.
- *Karadağ, E. (2009). Ruhsal liderlik ve örgüt kültürü: Bir yapısal eşitlik modelleme çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9 (3), 1357-1405.
- *Kahveci, H. ve Aypay, A. (2012). Hizmetkâr örgütlerde örgütsel liderlik değerlendirme ölçeği: türk kültürüne uyarlama, dil geçerliği ve faktör yapısının incelenmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (1), 19-42.
- Karahan, A. (2009). Bilgi liderliğinin verimlilik üzerine etkisi: Sağlık sektöründe bir araştırma. *Bilgi Dünyası*, 10 (1), 60-79.
- *Karaköse, T. (2008). Okul müdürlerinin kültürel liderlik davranışlarına ilişkin öğretmen görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 8 (2), 555-579.
- *Karcioğlu, F. ve Kaygın, E. (2013). Girişimcilik sürecinde dönüştürücü liderlik anlayışı: Otomotiv sektöründe bir uygulama. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 27 (3), 1-20.
- Kaygın, E. ve Güllüce, A. Ç. (2012). Çalışanların dönüştürücü liderlik algılarının belirlenmesi: Karşılaştırmalı bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (3): 265-282.
- *Keser, S. ve Kocabaş, İ. (2014). İlköğretim okulu yöneticilerinin otantik liderlik ve psikolojik sermaye özelliklerinin karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 20 (1), 1-22. doi: 10.14527/kuey.2014.001
- Köksal, O. (2011). Bir kültürel liderlik paradoksu: Paternalizm. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (15), 101-122.
- Köksal, O. (2011). Organizasyonel etkinliği sağlamanın yeni yolu: Simbiyotik liderlik. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12 (1), 55-72.
- Macit, M. (2003). Leadership and Bass transactional and transformational leadership theory. *S.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 5, 87-114
- *Madenöglü, C., Uysal, Ş., Sarier, Y. ve Banoğlu, K. (2014). Okul müdürlerinin etik liderlik davranışları ile öğretmenlerin iş doyumlarının örgütsel bağlılıkla ilişkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 20 (1), 47-69, doi: 10.14527/kuey.2014.003
- *Memişoğlu, S. P. ve Çalışkan Gülen, S. (2007). İlköğretim müfettişlerinin öğretim liderliğine ilişkin öğretmen algıları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (1), 74-84.
- Naktiyok, A. (2006). E-liderlik: E-liderlik özelliklerinin incelenmesine yönelik bir araştırma. *İşletme Fakültesi Dergisi*, 7 (1), 19-40.
- Naktiyok, A. (2009). Bilgi temelli örgüt oluşturmada yöneticilerin kalite liderliğine uygun davranışlarının rolü. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (1), 253-276.

- Özdaşlı, K. ve Akin, O., (2013). Etik liderlik ve örgütsel bağlılık ilişkisi: Muhasebe bürolarında çalışanlar üzerine bir araştırma. *Muhasebe ve Denetim Bakış*, 40, 29-42.
- *Özdemir, M. (2008). Proaktif liderlik ve denetim. *Milli Eğitim*, 180, 324-341.
- *Özdemir, M. (2012). Dağıtıcı liderlik envanterinin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 18 (4), 575-598.
- Özdevecioğlu, M. ve Kanıgür, S. (2009). Çalışanların ilişki ve görev yönelimli liderlik algılamalarının performansları üzerindeki etkileri. *KMU İİBF Dergisi*, 11 (16), 53-82.
- Özutku, H. (2005). Algılanan liderlik tarzının örgütsel bağlılık üzerindeki etkisinin incelenmesine yönelik ampirik bir çalışma. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24 (2), 67-82.
- Polat, C. ve Kültür, B. (2006). Genç ve potansiyel seçmenler gözüyle siyasi lider özelliklerinin değerlendirilmesi: Siyasal pazarlama bakış açısıyla lise ve üniversite öğrencileri üzerine bir uygulama. *İ. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 35, 191-214.
- *Sabancı, A. (2007). Müdürlerin vizyoner liderlik özelliklerine ilişkin müdürlerin, müdür yardımcılarının ve öğretmenlerin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Milli Eğitim*, 174, 333-342.
- *Sağır, M. ve Memişoğlu, S. P. (2013). İlköğretim okulu yöneticilerinin öğretimsel liderlik rollerinde sorunla karşılaşma dereceleri ve karşılaştıkları sorunlar. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (2), 39-56.
- *Sağnak, M. (2010). Dönüşümcü okul liderliği ile etik iklim arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10 (2), 1113-1152.
- Saylı, H. ve Tüfekçi, A. (2008). Başarılı bir örgütsel değişimin gerçekleştirilmesinde dönüştürücü liderliğin rolü. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30, 193-210.
- *Selçuk, G., Yalçınkaya, M. ve Uslu, A. C. (2013). Kadın okul müdürlerinin takım liderliği rollerini sergileme düzeyinin ve bu rollere verilen önem derecesinin incelenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (1), 106-125.
- *Şahin, S. (2004). Okul müdürlerinin dönüştürücü ve sürdürücü liderlik stilleri ile okul kültürü arasındaki ilişkiler (İzmir ili örneği). *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 4 (2), 365-395.
- *Şahin, S. (2006). İlköğretim okulu müdürlerinin dönüştürücü ve sürdürücü liderlik stilleri (İzmir ili örneği). *Eurasian Journal of Educational Research*, 23, 188-199.
- *Şahin, S. (2005). İlköğretim okulu müdürlerinin dönüştürücü ve sürdürücü liderlik stilleri (İzmir ili örneği). *Eğitim ve Bilim*, 30 (135), 39-49.
- *Şahin, S. (2011). Öğretimsel liderlik ve okul kültürü arasındaki ilişki (İzmir ili örneği). *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11 (4), 1909-1928.
- *Şama, E. ve Kolamaz, C. (2011). Destekleyici ve geliştirici liderlik özellikleri ile örgütsel bağlılık arasındaki ilişki. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9 (2), 313-342.
- Şen, Y. ve Yaşloğlu, M. (2010). Dönüştürücü liderliğin yeniliği destekleyici örgüt üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik araştırma. *Yönetim*, 21 (66), 97-117.
- Şirin, E. F. ve Yetim, A. A. (2009). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu yöneticilerinin dönüştürücü liderlik stillerine ilişkin yönetici algıları. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3 (1), 69-84.
- Tabak, A., Sığı, Ü., Eroğlu A. ve Hazır, K. (2009). Örgütlerde yöneticilerin dönüştürücü liderlik algılamalarının problem çözme becerilerine etkisi: Kamu sektöründe bir uygulama. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18 (2), 387-397.
- Tabak, A., Türköz, T. ve Basım, H. N. (2011). Çalışanların öz yeterlik algılamalarının izlenim yönetimi taktikleri kullanımına etkisi: Savunma sanayinde bir araştırma. *ODTÜ Geliştirme Dergisi*, 38, 21-50.

- Taslak, S. (2008). Göreve ilişkin çatışmalarda etkileşimci ve dönüşümcü liderlik üzerine etiksel bir değerlendirme. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 31, 121-144.
- Tabak, A., Kızıloğlu, A. ve Türköz, T. (2013). Örtülü liderlik ölçeği geliştirme çalışması. *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 40, 97-138.
- Tabak, A., Polat, M., Coşar, S. ve Türköz, T. (2012). Otantik liderlik ölçeği: güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *"İşGüç" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 14 (4), 89-106.
- *Taş, A. ve Çetiner, A. (2011). Ortaöğretim okulu müdürlerinin dönüşümcü liderlik davranışlarını gerçekleştirme durumlarına ilişkin öğretmen görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 369-392
- *Taşdan, M. ve Oğuz, E. (2013). İlköğretim öğretmenleri için dağıtımcı liderlik ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 103-124.
- *Tatlıoğlu, K. ve Okyay, E. O. (2012). Özel eğitim okul müdürlerinin ve öğretmenlerin öğretim liderliği rolleri (Gaziantep örneği). *Turkish Studies*, 7 (2), 1045-1061.
- Tikici, M., Demirel, E. T. ve Derin, N. (2005). Bilgi Toplumu'nda toplam kalite liderliği: Elazığ bankacılık ve finans sektörü uygulaması. *Firat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (2), 229-245.
- Topaloğlu, M. ve Aydın, İ. (2005). Örgütlerde etkin takım yapılarının oluşturulması sürecinde etkili liderliğin rolünün Ankara'da faaliyet gösteren 4 ve 5 yıldızlı otel işletmeleri çalışanları tarafından algılanması üzerine bir uygulama. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 93-112.
- *Töremen, F. ve Karakuş, M. (2008). Okullarda işleri kolaylaştırma çabası: Okul yönetiminde kolaylaştırıcı liderlik. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (25), 1-11.
- Tuna, M., Bircan, H. ve Yeşiltaş, M. (2012). Etik liderlik ölçeği'nin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması: Antalya örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26 (2), 143-155.
- Türetgen, İ. Ö. ve Cesur, S. (2010). İş yaşamındaki yönetici liderliğe ve siyasi liderliğe yönelik örtük liderlik teorilerinin karşılaştırılması. *Yönetim*, 21 (67), 52-66.
- *Uğurlu, C. T. ve Sincar, M. (2012). The validity and reliability study of school administrators' ethical leadership scale. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (19), 191-204.
- *Uğurlu, C. T. ve Üstüner, M. (2011). Öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeylerine yöneticilerin etik liderlik ve örgütsel adalet davranışlarının etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41, 434-448.
- Uğurluoğlu, Ö. (2010). Kendi kendine liderlik stratejileri üzerine bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24 (1), 175-191.
- *Ürü Sanı, F.O., Çalışkan, S.C., Atan, Ö. ve Yozgat, U. (2013). Öğretim üyelerinin hizmetkar liderlik davranışları ve ardılları üzerine bir araştırma. *Ege Akademik Bakış*, 13 (1), 63-82.
- Yamak, S., Ertuna, B. ve Bolak, M. (2006). Sahiplik dağılımının birleşik liderlik yapısı üzerine etkileri. *Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 6 (1-2), 85-105.
- Yılmaz, H. ve Karahan, A. (2012). Dönüştürücü liderliğin bilgi yönetim süreçleri ve örgüt performansı üzerindeki etkileri: Tekstil sektöründe bir araştırma. *YDÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (1), 146-178.
- *Yörük, S. ve Sağban, Ş. (2012). Okul müdürlerinin kültürel liderlik rollerinin öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeyine etkisi. *Turkish Studies*, 7 (3), 2795-2813.
- *Yörük, S. ve Şahin, B. (2012). Ortaöğretim okullarının etkili okul olmasında okul müdürlerinin kültürel liderlik rolleri. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 5 (3), 352-368.

* ile belirtilenler "Eğitim" alanında yapılan çalışmalardır.